

М. Б. Махсма
к. е. н., доцент кафедри управління
персоналом та економіки праці
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СПРИЯННЯ ЕФЕКТИВНІЙ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Сучасний стан аграрного ринку праці характеризується постійним скороченням зайнятих як у агросекторі, так і в сільській місцевості загалом. Водночас безробіття сільського населення все більше зростає, загострюючи низку соціально-економічних проблем сучасного українського села.

Як відомо, зайнятість населення сільської місцевості здебільшого забезпечують малі та середні аграрні організації. Такі підприємства з земельною площею 100 – 2000 га складають понад 20% усіх агропідприємств і господарюють на більш як 34% орних земель. Однією з причин скорочення чисельності працівників даних підприємств є їх фінансові труднощі. Потреба в фінансових ресурсах таких організацій, за деякими оцінками коливається від 1 до 4 млн. грн. Разом з тим, саме ці виробники мають проблеми з доступом до кредитних ресурсів. Основними з них є гостра нестача оборотних коштів, високі кредитні ставки, значна бюрократизація і довготривалість оформлення кредиту. Ці та інші обставини істотно обмежують доступ суб'єктів малого та середнього агробізнесу до кредитних ресурсів, тим самим перешкоджають розвитку цих підприємств та збільшенню попиту на робочу силу.

В цих умовах зростає потреба у використанні нових, більш гнучких інструментів фінансування суб'єктів аграрного бізнесу, зокрема, таких фінансових інструментів як аграрна розписка, складське свідоцтво та ін. Аграрна розписка, – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, забезпечене заставою, здійснити поставки сільськогосподарської продукції, або сплатити грошові кошти на визначених у

ньому умовах [1]. Існує два види аграрних розписок: товарні та фінансові. Товарна аграрна розписка - безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою. Фінансовою аграрною розпискою визнається документ, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою, з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості.

Заставою за аграрною розпискою виступає майбутній врожай. Основними кредиторами аграрного підприємства є постачальники сільськогосподарської техніки, палива та мастильних матеріалів, мінеральних добрив та засобів захисту рослин, виконавці робіт. Крім того, це банки та фінансові установи, зернотрейдери та інші учасники аграрного ринку.

Перевагою аграрної розписки як фінансового інструменту є наявність загальнодержавного реєстру та кредитної історії, що значною мірою спрощує доступ фермерів до кредитних ресурсів та убезпечує обидві сторони від ризиків шахрайства. Крім того, істотною її перевагою є те, що розрахунки по зобов'язаннях прив'язані до збору врожаю, відтак, у випадку неврожаю, вони можуть бути перенесені на наступний рік. Разом з тим, істотним недоліком є необхідність нотаріального оформлення аграрної розписки (1% вартості угоди), що безумовно веде до здророження кредитних ресурсів [2].

Аграрні розписки в Україні впроваджуються проектом IFC у тісній співпраці з Міністерством аграрної політики та продовольства з 2014 р. Поки що цей інструмент запроваджено у восьми пілотних областях (Харківській, Полтавській, Вінницькій, Черкаській, Миколаївській, Сумській, Тернопільській та Хмельницькій), але планується його поширення на всі області. Нині аграрні розписки більше поширені у галузях овочівництва, ягідництва та органічного землеробства. Разом з тим, планується їх поширення і на галузь тваринництва.

За деякими даними кількість виданих аграрних розписок поки що зовсім незначна (станом на початок першого кварталу 2017 р. видано 86 аграрних

розписок на суму понад 716 млн. грн). Проте у найближчі перспективі очікується, що використання аграрних розписок дасть можливість залучити в агросектор в близько 500 млн. дол. США [3].

Іншим актуальним інструментом покращення фінансового забезпечення агровиробників може бути більш активне використання складського свідоцтва - цінного товаророзпорядчого складського документа на пред'явника, що посвідчує право власності на товар, який зберігається на сертифікованому складі [4]. У господарській практиці використовується два види складських свідоцтв: прості складські свідоцтва та подвійні. Вони видаються власнику товару сертифікованим складом після приймання товару на зберігання та занесення їх до реєстру цього складу. На кожен вид товару, визначений родовими, або індивідуальними ознаками видається окреме свідоцтво. В сучасних умовах господарювання важливо забезпечити доступність послуг сертифікованих складів для суб'єктів малого та середнього агробізнесу, оскільки це дасть їм можливість покращити свої фінансові результати внаслідок реалізації виробленої продукцію за найсприятливішої ринкової кон'юнктури.

Поширення таких альтернативних фінансових інструментів як аграрна розписка та складські свідоцтва сприятиме розвитку малого та середнього агробізнесу і відповідно створенню робочих місць у сільській місцевості. Активізації цього процесу сприятимуть заходи посилення інформаційно-консультаційного забезпечення; проведення навчання агровиробників щодо використання цінних паперів; розширення кола потенційних кредиторів; відпрацювання конкретних механізмів застосування зазначених інструментів.

Список літератури:

1. Про аграрні розписки [Електронний ресурс]: Закон України від 06.11.12 № 5479-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>
2. Лавріненко І. Аграрна розписка як форма альтернативного кредитування. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://radako.com.ua/news/agrarna-rozpiska-yak-forma-alternativnogo-kredituvannya>

3. Аграрні розписки поширяться на тваринництво [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/node/23856>

4 Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва [Електронний ресурс]; Закон України від 23.12.04 № 2286-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2286-15>.

УДК 336.763

З. А. Мацук
к. е. н., доцент кафедри фінансів
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Теоретичні положення інституціоналізму дозволяють виділити та обґрунтувати основні компоненти інституційного забезпечення ринку цінних паперів. Під інституційним забезпеченням фінансових послуг на ринку цінних паперів слід розуміти сукупність інститутів (способів управління торговельною діяльністю з фінансовими активами, традицій, ідей, кодексів та стереотипів економічної поведінки учасників ринку цінних паперів), які зумовлюють його розвиток в напрямку підвищення ефективності функціонування ринку цінних паперів.

Спираючись на неоінституціональні теоретичні положення, інститути як елементи інституційного забезпечення ринку цінних паперів умовно можуть бути поділені на: а) основні, допоміжні та похідні; б) формальні та неформальні (рис. 1). Фундаментальна роль в системі інституційного забезпечення належить неформальним інститутам, які в процесі еволюційного добробуту формують традиційну матрицю поведінки економічних суб'єктів та встановлюються стихійно, без жодного свідомого задуму, як побічний результат взаємодії багатьох людей, котрі дбають про власні інтереси. Неформальні інститути